

AZƏRBAYCAN VETERANI

Azərbaycan Respublikası Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatının orqanı

14 (87) 29 avqust 2017-ci il

İctimai-siyasi qəzet

İlham Əliyev yeni inşa edilmiş “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmisi ilə tanış olub

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Dövlət Sərhəd Xidmətinin (DSX) Sahil Mühafizəsinin Gəmi İnşası və Təmiri Mərkəzində yeni inşa edilmiş “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmisi ilə tanış olub və növbəti “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmisinin təməlini qoyub.

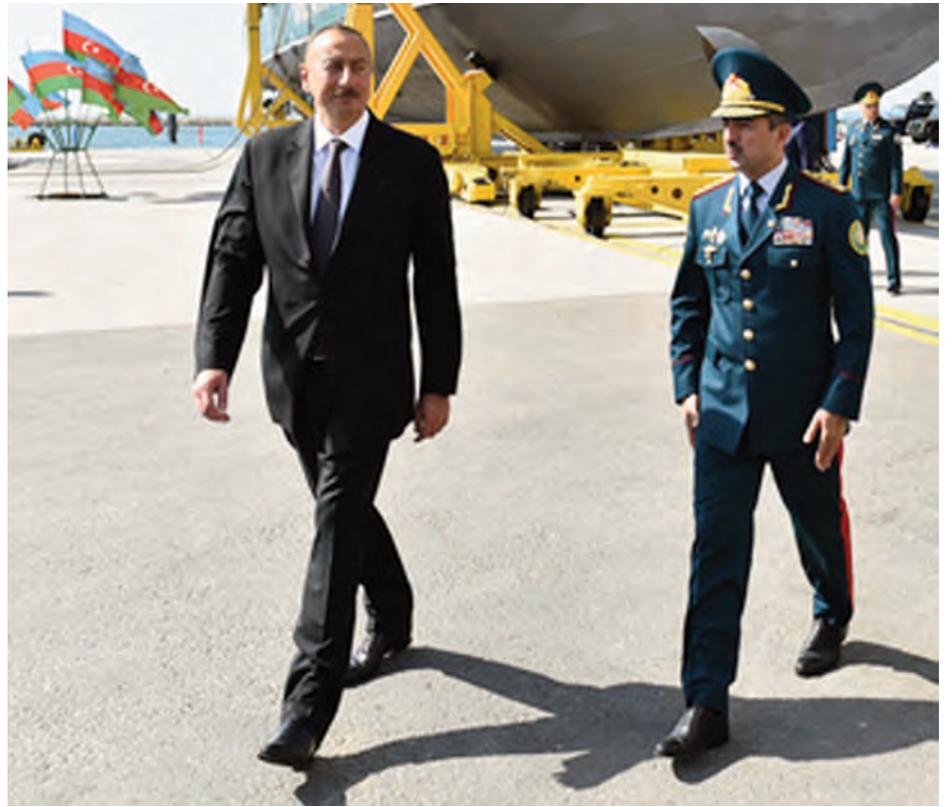
Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəisi Elçin Quliyev Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevə Gəmi İnşası və Təmiri Mərkəzində görülən işlər barədə məlumat verdi. Bildirildi ki, Dövlət Sərhəd Xidməti Sahil Mühafizəsinin Gəmi İnşası və Təmiri Mərkəzində indiyədək “Şahdağ” tipli 6, “Tufan” tipli 4 sərhəd gözətçi gəmisi inşa olunub. 2016-cı ilin avqustunda DSX Sahil Mühafizəsinin “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmilərindən biri Rusiya Federasiyasının Həştərxan şəhərinə dostluq səfəri edib, “Dənizdə qanunsuz tədbirlərə qarşı əks-tədbirlər, həmçinin Xəzər dənizi hövzəsində yaranmış müxtəlif şəraitlərdə reaksiya göstərilməsi üzrə birgə hərəkətlərin işlənməsi” mövzusunda sərhəd təliminə qatılıb. Bu ilin avqustunda isə “Xəzər dənizinin Azərbaycan Respublikasına mənsub bölməsində qaçaqmalçılıq, qeyri-qanuni ticarət, mütəşəkkil cinayətkarlıq və enerji infrastrukturuna qarşı terror-təxribat aktlarının qarşısının alınması zamanı Dövlət Sərhəd Xidmətinin bölmələri tərəfindən axtarış əməliyyatları keçirməklə terrorçu qrupların zərərsizləşdirilməsi və dəniz təhlükəsizliyinin təmin olunması” mövzusunda döyüş atışlı taktiki sərhəd təlimləri keçirilib.

Taktiki təlimə cəlb olunmuş gəmilərin əksəriyyəti Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin tapşırığı əsasında yaradılmış Dövlət Sərhəd Xidməti Sahil Mühafizəsinin Gəmi İnşası və Təmiri Mərkəzində inşa edilib.

Dövlət başçısı növbəti “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmisinin təməlini qoydu.

Prezident İlham Əliyevə Dövlət Sərhəd Xidmətinin yeni xüsusi təyinatlı döyüş texnikası, silah və sursatları haqqında məlumat verildi. Burada nümayiş olunan hərbi texnika arasında Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin istehsalı olan “Zərbə” K-1 döyüş başlıqlı pilotsuz uçuş aparatı, “Kobra” döyüş maşını üzərində quraşdırılmış məsafədən idarə olunan və 8 kilometr məsafədə düşmənin canlı qüvvəsini və zirehli texnikasını məhv etmə qabiliyyətinə malik “Lahat” sistemi döyüş modulu, “ZTR-70” üzərində quraşdırılmış avtomatlaşdırılmış hədəfə yönləndirmə sisteminə malik olan yüksək dəqiqlikli 120 millimetrlik minaatan qurğusu, dövlət sərhədinin mühafizəsində istifadə təyinatlı hərəkətə həssas avadanlıqlar, radarlar və müşahidə qurğuları, snayper tüfəngləri, optik təyinatlı nişangah və cihazlar, daşınan lazer hədəf göstəriciləri var.

Azərbaycan Sərhəd Mühafizəsinin xidməti-döyüş fəaliyyətinin formalaşdırılması və inkişafı ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin diqqəti sayəsində isə Azərbaycan sərhədçilərinin xidməti-

döyüş fəaliyyəti keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoyub, bu xidmət ən müasir silah-sursat və hərbi texnika ilə təchiz olunub. Bu gün əminliklə söyləmək olar ki, sərhədçilər Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin göstərişi ilə istənilən tapşırığı yerinə yetirmək iqtidarındadır.

Sonra Prezident İlham Əliyev “Tufan” tipli sərhəd gözətçi gəmisi ilə yaxından tanış oldu. Su tutumu 470 ton olan gəmi mükəmməl navigasiya və rabitə-radiotexnika avadanlığı, müasir silahlar, o cümlədən raketlər və raket silahlarına qarşı

kompleks, gecə-gündüz görmə müşahidə sistemləri və hidroakustik qurğu, həmçinin Xəzər dənizində ağır üzümə şəraitində xidməti vəzifələrini yerinə yetirə bilən itisürətli qayıqla təchiz edilib. Uzunluğu 62 metr olan sərhəd gözətçi gəmisinin dəniz şəraitində göyertəsinə helikopterlərin enməsi də mümkündür. Yeni gəmidən dövlət sərhədlərinin mühafizəsi, sərhədboyu rejimin təmin olunması, karbohidrogen ehtiyatlarının hasilatı və nəqli infrastrukturunun təhlükəsizliyinin təmini istiqamətində xidməti vəzifələrin icrası zamanı istifadə ediləcək.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse prezidenti xanım Mehriban Əliyevaya

Hörmətli Mehriban xanım,

Respublika Veteranlar Təşkilatı Azərbaycanın çoxsaylı veteranlar ordusu adından Sizi doğum gününüz münasibəti ilə səmimi qəlbədən təbrik edir, möhkəm cansağlığı, xalqımızın rifahı, Azərbaycanın tərəqqisi, xüsusilə sosial, mədəni və humanitar sahələrdə böyük uğurların qazanılmasına şərait yaratmış yorulmaz fəaliyyətinizdə yeni uğurlar arzulayırıq.

Azərbaycanın bu gün Ümummilli Lider Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu uğurlu inkişaf strategiyasının inamla və layiqincə həyata keçirilməsində Sizin danılmaz əməyiniz vardır. Sizin ölkənin Birinci vitse-prezidenti olmanızdan əvvəl də Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin ən yaxın köməkçisi kimi irimiqyaslı quruculuq işlərinin aparılmasındakı rolunuz və yeriniz biz veteranlara yaxşı

məlumdur. Bizlərə, ümumən sosial müdafiyyə ehtiyacı olan Azərbaycan vətəndaşlarına hərtərəfli qaygınız və diqqətiniz isə kiçik həcmli təbrikə deyil, qalın kitablara belə sığmayacaq miqyasdadır. Bütövlükdə ölkə vətəndaşlarının, xüsusilə veteranların sosial-maddi vəziyyətinin yaxşılaşması istiqamətində Azərbaycanda həyata keçirilən ardıcıl dövlət proqramları, şəxsən Sizin təşəbbüsünüzün nəticələri olan digər çoxsaylı layihələr, görülən ardıcıl tədbirlər bunun əyani təsdiqləridir. Bütün bunlar ömrünün ahıl çağını yaşayan insanlar kimi bizlərə son dərəcə sevindirir, yaşamaq və nədəsə vətənə, xalqa gərəkli olmaq həvəsimizi artırır.

Ölkə veteranları adından ad gününüz münasibəti ilə Sizi bir daha ürəkdən təbrik edir, göstərdiyiniz qayğı və diqqətə görə öz dərin minnətdalığınızı bildirir, Azərbaycanın müstəqilliyi və gələcək rifahı naminə yorulmaz fəaliyyətinizdə yeni uğurlar arzulayırıq.

Qətiyyətlə bildiririk ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin sabitlik və inkişaf kursuna daim sadıq olan veteranlar Sizinlə, bu siyasətin layiqli davamçısı olan möhtərəm Prezidentlə birdirlər.

Dərin hörmətlə,
Respublika Veteranlar Təşkilatı
Rəyasət Heyəti adından Respublika
Veteranlar Təşkilatının sədr müavini,
ehtiyatda olan polkovnik Cəlil Xəlilov

Ehtiyatda olan polkovnik Adil Haqverdiyevin 75 illik yubileyi keçirilmişdir

Azərbaycan Respublikası Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatında ehtiyatda olan polkovnik Adil Haqverdiyevin 75 illik yubileyinə həsr edilən tədbir keçirilib.

Tədbirdə Müdafiə Nazirliyinin əməkdaşları, veteranlar, yubilyarın xidmət, eləcə də döyüş yoldaşları, Respublika Veteranlar Təşkilatının kollektivi və digər şəxslər iştirak ediblər.

Adil İsmayıl oğlu Haqverdiyev 1942-ci il avqustun 20 -də Cəbrayıl rayonunun Dağtumas kəndində ana-

Təşkilatının sədr müavini Cəlil Xəlilov A.Haqverdiyevin keçdiyi həyat yolundan, xidmət illərindən, hazırda gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsindəki fəaliyyətindən danışdı. Bildirib ki, Adil Haqverdiyev 1942-ci il avqustun 20-də Cəbrayıl rayonunun Dağtumas kəndində anadan olub. O, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin təcrübəli hərbiçisi, Əfqanıstan və Qarabağ müharibəsi veteranıdır. A.Haqverdiyevin peşəkar hərbiçisi kimi həyatının 40 ilə yaxın bir dövrü ordu ilə, Silahlı Qüvvələrlə bağlı olub. Öz istəyi ilə seçdiyi bu mürəkkəb və

Azərbaycana qədər uzanıb. O, müxtəlif hərbi hissələrdə yüksək vəzifələrdə olub, Əfqanıstanda, Qarabağda döyüş əməliyyatlarında iştirak edib, hərbi tədrislə məşğul olduğu illərdə də eyni həvəs və məsuliyyətlə çalışıb, vəzifə borcuna daim sadıq qalıb. 1975-ci ildə Moskvada M.B.Frunze adına Hərbi Akademiyanı bitirmiş azsaylı azərbaycanlılardan biri kimi Vətənin çətin günündə övladlıq borcunu layiqincə yerinə yetirib, öz biliyini, təcrübəsini doğma Azərbaycan torpaqlarının müdafiəsinə həsr edib, iki dəfə yaralansa da, mövqeyini tərk etməyib. Xidməti vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəldiyinə görə A.Haqverdiyev komandanlıq tərəfindən dəfələrlə müxtəlif mükafatlara və təltiflərə layiq görülüb.

A.Haqverdiyev 2015-ci ildən bu günədək Respublika Veteranlar Təşkilatının şöbə müdiri kimi, gənclərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi sahəsində ardıcıl və səmərəli fəaliyyət göstərir. Hazırda 75 yaşının tamam olduğu vaxtda da yenə sırada olmaqla gənc peşəkarlar nəslinin yetişdirilməsində yaxından iştirak edir, bilik və bacarığını əsirgəmir.

Digər çıxış edənlər yubilyarı təbrik edib, ona fəaliyyətində uğurlar arzulayıblar.

Sonda A.Haqverdiyev xoş sözlərə görə minnətdarlığını ifadə edərək, peşəkar hərbiçisi kimi torpaqlarımızın azadlığı uğrunda hər zaman döyüşməyə hazır olduğunu və gənclərin hərbi vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi üçün bundan sonra da əlindən gələni əsirgəməyəcəyini bildirib.

dan olmuşdur. O, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin təcrübəli hərbiçisi, Əfqanıstan və Qarabağ müharibəsi veteranıdır.

Tədbirdə çıxış edən Respublika Veteranlar

şərəfli yol Xarkov Ali Hərbi Tank Qoşunları Komandanlığı məktəbini bitirdiyi 1964-cü ildən başlanmış, Ukraynadan, Rusiyadan, Moldovadan, Özbəkistandan, Əfqanıstandan keçərək nəhayət doğma

İki ömrə bərabər ömür

Mən barəsində yazdığım Qəhrəman ana ilə bir neçə dəfə şəxsən görüşüb söhbət etmişəm. Züleyxa Həsənovanı analarımızdan xüsusilə fərqləndirən heç bir cəhət görə bilmədim, çox sadə, gülərliz, mehriban, bir o qədər də həmsöhbəti ilə ehtiyatla danışan qadın idi. O, Cənub bölgəsində ən gənc və ilk Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmüş qadınlardan biri idi.

Həsənova Züleyxa Əsgəralı qızı 1927-ci ildə Masallı rayonunun Gəyəcöl kəndində ikinci ailəsində anadan olmuşdur. 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsinin başlanması ilə Züleyxa məktəbdə təhsilini yarımçıq qoyur və valideynləri ilə birlikdə kolxozda tütün becərməsinə qoşulur. 14 yaşlı Züleyxa özünün əməyə hədsiz məhəbbəti, tütünçülük sənətinə həvəsi və əkinçiliyin sirlərinə daha tez yiyələnməsi məharəti ilə xüsusilə fərqlənir. O dövrün əsas şüarı olan "Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün" şüarına ürəyi-

nin, vicdanının səsi ilə cavab verən Züleyxa əmək fədakarlığı nümayiş etdirirdi. Artıq 1944-cü ildə 17 yaşlı gənc qız "Əmək igidliyinə görə" medalı ilə təltif olunur. Manqa başçısı təyin olunur və artıq kollektiv əməyə rəhbərlik etməyə başlayır. Züleyxa Həsənova arxa cəbhədə tabeçiliyində olan manqa üzvlərini əmək igidliyi göstərməyə cəlb edə bilir, əməkdə manqası yüksək göstəricilər əldə edir. Əlbətdəki, özü də nümunəvi olmaqda davam edir. Qısa zaman kəsiyində 1948-ci ildə Züleyxa Həsənova ilk dəfə olaraq əkin becərdiyi 3 hektar sahədə yüksək keyfiyyətli "Trabzon" növlü tütün istehsal edərək hər hektar torpaq sahəsindən 25,3 sentner tütün topladı. Bu həmin dövr üçün Respublikamızda ən yüksək göstərici idi. Diqqətləri cəlb edən, insanları heyretə gətirən başlıca səbəb isə Züleyxa Həsənovanın SSRİ kimi dövlətin ən yüksək mükafatlarına layiq görüləndə cəmi 22 yaş olması idi.

Züleyxa ana çox səmimi, mehriban idi, müraciətlərində tez-tez "nənə sənə qurban" kimi insanın qəlbini oxşayan kəlmələrdən istifadə edirdi. O həm də çox təvəzökar insan idi. Həmsöhbət o l d u ğ u m u z zaman heç vaxt özünün qəhrəmanlığı ilə öyünməzdi, ancaq bir söz deyirdi: "Nənə qurban, bu Allahın qismətidir, mənim kimi əmək cəbhəsində çalışan qadın və qızlarımız çoxdur." Əlbətdə, hər kəsə belə Qəhrəman ana nəsis olmur. Bizim Qardaşxan qəhrəman ana oğlu idi...

Züleyxa Həsənova ömrünün bütün dövrünü faydalı əməyə (onun 22 ilini tütünçülüyə, tütünçülük sahəsi ləğv olunduqdan sonra isə tərəvəzçiliyə) sərf etmişdir.

Artıq bir neçə ildir ki, Züleyxa Həsənova əbədiyyətə qovuşmuş və Allahın ona bəxş etdiyi haqq ömrünü yaşayır. Əziz xatirəsi

onu tanıyanların qəlblərindədir.

Züleyxa Həsənova aramızda olmasa da onun qəhrəmanlıq, Vətənə məhəbbətlə dolu ruhu bizimlədir. Harada olmamızdan asılı olmayaraq biz veteranların, yaşlı nəsillərin qəhrəmanlarımıza ümumxalq məhəbbətini təbliğ etmək, onları tanımaq və bütün bunlardan gənclərimizin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması işində istifadə etmək, vətəndaşlıq borcumuzdur.

Məmmədağa Şiriyev,
Masallı rayon Müharibə,
Əmək və Silahlı Qüvvələr
Veteranları Təkilatının sədri

Sərhəd Qoşunları - 98

Azərbaycanın ilk sərhəd mühafizə qüvvələrinin yaradılması tarixindən

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini elan etməsi ərəfəsində və müstəqilliyin ilk aylarında vəziyyəti ordunun formalaşdırılması ilə yanaşı, sərhədlərin mühafizəsi sahəsində təcili tədbirlər görülməsini də zəruri edirdi. Çar Rusiyasının tərkibində olduğu dövrdə Milli Ordusu və sərhəd mühafizə qüvvələri olmadığından müdafiə və sərhədlərin mühafizəsi mərkəzin inzibati idarəetmə bölgüsünə uyğun surətdə həyata keçirilmişdir. Azərbaycanı yalnız İran və Türkiyə ilə sərhədlərində mühafizə ilə məşğul olan müvafiq birləşmələr fəaliyyət göstərmişdir. 1917-ci ilin fevralından etibarən öz əvvəlki funksiyalarının yerinə yetirilməsindən kənarlaşan rus hərbi və sərhəd mühafizə qüvvələri 1918-ci ilin may ayı ərəfəsində Azərbaycan-İran sərhədlərini də boşaltmaqda idilər. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini elan edəndə İran, Türkiyə sərhədləri istisna olmaqla, digər sərhəd ərazilərində, o cümlədən Rusiya, Gürcüstan və Ermənistanla sərhədlərində xüsusi mühafizə qüvvələri heç vaxt yerləşdirilmədiyindən bu istiqamətlərdəki vəziyyət daha ağır idi.

Digər tərəfdən, Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsi ərəfəsində və müstəqil hökumətinin təşkilinin ilk günlərində həm regionda, həm də ümumən yaxın xaricdə vəziyyət çox gərgin idi. Mühəribədən yarımçıq çıxmış Rusiyada fevral inqilabının nəticələrindən kifayət qədər yararlanmış bolşeviklər çevrilmiş yolu ilə hakimiyyəti ələ almış, keçmiş çar imperiyasının sərhədlərini bərpa etmək uğrunda açıq mübarizəyə başlamışdılar. Məğlublar və müttəfiqləri ilə bərabər gənc respublikalar da Birinci Dünya müharibəsinin qalibləri sayılan dövlətlərin yeni dünya düzənini diktə etmək haqları ilə hesablaşmaq məcburiyyətində idilər.

Bu cür mürəkkəb və ağır bir durumla üzbəüz qalmış Azərbaycanın müstəqilliyini saxlamaq üçün hökumət müvafiq hərbi qurumlar yaratmaq, dövlət sərhədlərini möhkəmləndirmək istiqamətində təcili tədbirlər görməli idi. Gənc respublikanın hərbi-siyasi cəhətdən möhkəmləndirilməsi, düşmən əhatəsində özünü qoruyub saxlaması kimi həyati əhəmiyyətli tədbirlər müstəqilliyin qorunmasının ilkin şərtlərinə çevrilmişdi. Erməni, bolşevik, bundan da az narahatlıq doğurmayan Denikin təhlükəsi müstəqilliyin ilk vaxtlarında ölkənin sərhədlərində ağır vəziyyət yaratmışdı. Hökumətin ilk aylardakı hesabatlarından birində Xarici İşlər naziri M.Hacinski bu barədə deyirdi: «Artıq dördüncü aydır Azərbaycan ərazisinin müxtəlif hissələri bolşeviklər, məsuliyyətsiz erməni hərbi hissələri və digər adlar altında dinc müsəlman

əhalisinin həyatına və mülkiyyətinə münasibətdə görünməmiş vəhşiliklər törədən bandalar tərəfindən talan edilir. Avropa ictimai fikri bu bandaların təşkilatçıları tərəfindən ötürülən yanlış informasiya sayəsində tamamilə əks əhval-ruhiyyəyə köklənir».

Bu qeydlər günümüzlə necə də səsleşir. Ermənistan tərəfi bu gün də təcavüzkarlıq siyasətini və öz cinayətlərini gizlətmək üçün eyni taktikadan istifadə edir.

Yaranmış şərait nəzərə alın-

maqla, 1918-ci il iyunun 19-da Azərbaycanda hərbi vəziyyət elan olundu, bundan dərhal sonra Bakı Sovetinin Gəncə üzərinə hazırlanan hücumunu dəf etmək və Qafqaz İslam Ordusunun köməyi ilə Bakını erməni-rus, daşnak-bolşevik qaraguruhundan azad etmək üçün milli qoşun hissələrinin yaradılması sahəsində əməli işlərə başlandı. Xarici müdaxilə təhlükəsi, yeni müstəqillik əldə etmiş qonşu dövlətlərlə sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi, iqtisadi təhlükəsizliyin təminatı, strateji məhsulların kənara çıxarılmasına yol verilməməsi, həm də ölkə daxilində gərginlik qarşısında sərhədlərin mühafizəsi işini öz üzərinə götürəcək bir qurumun yaradılmasını şərtləndirirdi. Digər tərəfdən, qonşularla ərazi və sərhəd mübahisələrinin mövcudluğu sərhəd mühafizə qüvvələrinin yaranmasını zəruri edirdi. Bunları nəzərə alan Azərbaycan hökuməti 1918-ci il iyunun 22-də ərzaq məhsullarının xaricə daşınmasının qarşısının alınması üçün Poylu stansiyasında sərhəd postunun yaradılması haqqında qərar qəbul etdi.

Bu qərarla Poylu stansiyasında Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən respublikadan kənara ərzaq daşınmasının qarşısının alınması üçün sərhəd postu yaradılması ilə müstəqil Azərbaycanın tarixində ilk dəfə sərhəd mühafizəsinin təşkili sahəsində vəzifələrin yerinə yetirilməsinə başlandı. Bu postun ardınca ölkənin əksər, xüsusilə qərb və şimal-qərb sərhəd ərazilərində sərhəd mühafizə qüvvələri yaradıldı.

İlk dövrlərdə bu postların başlıca vəzifəsi gənc respublikanın milli sərvətlərinin, strateji əhə-

miyyətə malik maddi ehtiyatlarının sərhəddən qanunsuz keçirilməsinə qarşı mübarizə aparmaq idi. Müstəqilliyin ilk günlərindən etibarən əhalinin zəruri ərzaq məhsulları ilə təminatını özünün başlıca vəzifələrindən hesab edən hökumət ərzaq ehtiyatlarının qorunması üçün mühüm tədbirlər görür, bu tip məhsulların ölkə ərazisindən xaricə daşınmasının qarşısını almağa çalışırdı. Bu istiqamədə 1918-ci il iyunun 24-də qəbul olunan «Xaricə yük daşınmasının, həmçinin çörək möhtəkirliyi ilə məşğul olmağın qadağan edilməsi» adlanan növbəti qərarın

üçüncü bəndində göstərilirdi ki, nəzərdə tutulan öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə mane olanlar və qərarın tələblərinə əməl etməyənlər hərbi dövrün qanunları ilə məsuliyyət daşıyırlar. Bundan 3 gün sonra və 29 iyunda qəbul edilən digər qərarlar da ərzaq ehtiyatlarının qorunmasının günün vacib məsələsi sayıldığını bir daha nümayiş etdirirdi. Ancaq gündəlik məlumatların təhlili göstərirdi ki, bir neçə sərhəd postunda hətta onlarla kəndin ərazisindən keçirilən yüklərin yoxlanılmasını təşkil etməklə ərzaq və sənaye malları qaçaqmalçılığının qarşısına sədd çəkmək mümkün deyil. Buna görə də yeni-yeni postlar yaradılması, sərhədin heç olmasa bir neçə qəza hüdudunda nəzarətə götürülməsi problemi getdikcə daha zəruri şəkildə meydana çıxır, bu sahədə təcili tədbirlər görülməsi tələb olunurdu. Yalnız bir neçə məntəqədə sərhəd postu yaradılması ilə Gürcüstan və Ermənistanla sərhəd ərazidə yerləşən tək Qazax qəzasında belə vəziyyəti nizama salmağın çox çətin olacağını düzgün qiymətləndirən Azərbaycan hökuməti iyul ayının 12-dəki qərarı ilə Daxili İşlər Nazirliyinə bu qəzanın daha iki məntəqəsi - Salahlı və Şıxlı kəndlərində sərhəd postları təşkil etmək barədə göstəriş verdi.

Bu hökumətin sərhədlərin möhkəmləndirilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlər görmək, ölkənin sərhədlərini daha etibarlı mühafizə etmək niyyətlərindən xəbər verməklə, həm də Azərbaycan dövlətinin vahid sərhəd siyasətinin formalaşmasında ilk addımlar kimi əhəmiyyətli idi. Çünki bütün bu postların yaradılmasında yalnız

ərazidə qaçaqmalçılıqla mübarizə aparılması məqsədi güdülmür, eyni zamanda, sərhədlərin hərtərəfli mühafizəsinin təşkili ilə ölkənin təhlükəsizliyinin təminatına nail olunmasına çalışılırdı. İlk sərhəd mühafizə qüvvələrinin formalaşdırılması sahəsində vəzifələrin yerinə yetirilməsinin Daxili İşlər Nazirliyinə həvalə olunmasında ilk əvvəl həmin dövrdə yerlərdə idarəçilik sahəsində başlıca vəzifələrin bu qurum tərəfindən icra edilməsinin də təsiri olmuşdur. Bu nazirliyin təqribən bir il üç aylıq fəaliyyətinin yekunları barədə hökumətə təqdim etdiyi hesabatda sərhəd mühafizəsi sahəsində 1918-ci ilin yayında həyata keçirilmiş tədbirlər özünün dolğun əksini tapmışdır. 1918-ci ilin iyul ayında artıq aşağıdakı məntəqələrdə - 1. Kür çayı üzərində (Sınıq Körpüdə) 5 nəfər, 2. Salahlı kəndində 6 nəfər, 3. Şıxlı kəndində 6 nəfər, 4. Qıraqsəməni kəndində 6 nəfər, Poylu stansiyasında 15 nəfərdən ibarət sərhəd postları təşkil edilmişdi.

Hələlik sərhədin qismən də olsa, nəzarətə götürülməsi, imkan daxilində qaçaqmalçılığın, ayrı-ayrı şəxslər və kiçik qrupların sərhədi qanunsuz keçməsinin qarşısının alınması sərhəd mühafizəçiləri üçün günün ən vacib problemlərindən sayılırdı. Ancaq ilk sərhəd postları lazımı qüvvə və təchizatla malik olmadığından, hələ tam mənada dövlət sərhədinin hərtərəfli mühafizəsi sahəsində vəzifələrin yerinə yetirilməsi ilə məşğul ola bilmirdi. 1918-ci ilin iyulunda fəaliyyətə başlayan postlar o dövr üçün aktual olan başqa bir problemin həllində, sərhədi qanunsuz keçən quldur dəstələri ilə mübarizənin təşkilində də çox zəif idi. Bu iş qadir mühafizə qüvvələrinin yaradılması istiqamətində tədbirlər həm mühafizə qüvvələrinin say tərkibinin artırılmasını, həm də silah-sursat və təchizatla bağlı digər məsələlərin həllini tapmasını tələb edirdi.

Lakin bu dövrdə Azərbaycan hökuməti respublikanın qanuni ərazilərinin üçdə birindən çoxunda əsl həqiqətdə real hakimiyyətə malik deyildi. Bir yandan xarici müdaxilə təhlükəsi, digər tərəfdən daxili sabitliyin olmaması vəziyyəti gərginləşdirmiş, antiazərbaycan qüvvələrini fəallaşdırmışdı. Belə bir şəraitdə ümumən gənc respublikanın taleyi ciddi təhlükə altında idi və yeganə xilas yolu hökumətin qətiyyətli addımlar atmaqla ölkədaxili proseslərə nəzarət imkanları əldə etməsindən, əhalinin müdafiəsi, əmin-amanlığın bərpasına qadir olduğunu sübuta yetirməsindən asılı idi. 1918-ci ilin iyun-sentyabr ayları bu baxımdan xüsusilə gərgin keçmişdir. Ancaq gənc Azərbaycan hökuməti qarşısına qoyduğu ilkin məqsədlərin həyata keçirilməsinə, müdafiə, o cümlədən sərhədlərin mühafizəsinin təşkilində ilkin tədbirlər görülməsinə addım-addım nail olurdu. Bu, ölkədaxili vəziyyətin yaxşılaşmasına, dövlət quruculuğu kimi mürəkkəb bir prosesin sürətlənməsinə öz müsbət təsirini göstərirdi.

Gürcüstanla sərhəddə quldurluq və s. qanunsuz hallar da aktual idi və bu vəzifənin yeri-nə yetirilməsi üçün hökumət tərəfindən təcili tədbirlər görülməsi tələb olunurdu. Zaqatala Qubernatoru general-mayor Haşimbəyov 1918-ci il dekabr ayının 17-də daxili işlər nazirinə yazırdı: "Gürcüstanla həmsərhəd ərazinin mənə həvalə olunmuş dövlət sərhədinin mühafizəsinin dəqiq və diqqətli icrası öz xüsusi istiqamətinə tam uyğun gələn sərhəd mühafizəsinin təşkilini son dərəcə zəruri etmişdir. Yayda da indiki kimi sərhəd Zaqatala quberniyasının jandarmlarından ibarət postlar vasitəsilə qorunmuşdu, postlarda həmçinin türk çavuşları və əsgərləri tək-tək, yaxud iki-iki dayanmışdılar. Bu mühafizə zəif idi, müəyyən miqdarlarda, az və ya çox dərəcədə qaçaqmalçılıq ehtimalına imkan yaradırdı. Ancaq Türk komandanlığı tərəfindən xüsusi sərhəd mühafizəsinin təşkili gözlənilirdi və noyabr ayında məhz mühafizədə xidmət edəcək cavan adamlardan ibarət qüvvələr toplamaq məqsədlə Türk qərargah zabiti göndərilmişdi. Dekabrın əvvəlində həmin zabit və onunla birgə bütün türklər buradan getdilər və mühafizə hissəsi ilə bağlı işlər dayandı. Dekabrın 4-də 1518 sayılı teleqram ilə mən hərbi nazirin müaviniyə qeyd edilən mühafizənin təşkili üçün buraya zabitlər təyin olunmasını xahiş etdim, ancaq cavab aldım ki, hazırda Hərbi Nazirlik tərəfindən ilk növbədə ordu yaradılır, sərhəd mühafizəsi isə bir qədər sonra yaradılacaq. Bununla yanaşı, Zaqatalaya yalnız müsəlman zabitlər göndərmək lazımdır, onların da sayı azdır".

Göründüyü kimi, sərhəd mühafizəsinin təşkili təxirəsalınmaz vəzifələrdən biri idi və bunu yeni hökumət bütün reallığı ilə başa düşürdü. İkincisi, bu məsələ dolaşması ilə ordunun təşkili ilə bağlı olduğundan, sərhədlərin mühafizəsi üçün müvafiq qüvvələrin tam təşkili, strukturun formalaşdırılması məsələsi ordunun yaradılmasından sonrakı mərhələyə saxlanılırdı. Üçüncüsü, təşkili nəzərdə tutulan xüsusi sərhəd mühafizəsinin vəzifələri yalnız qaçaqmalçılıqla mübarizə ilə məhdudlaşdırılmır, sərhədlərdə hər cür qanunsuz fəaliyyətlərin qarşısının alınması, etibarlı qorunması qarşıya məqsəd kimi qoyulurdu.

Qubernator vəziyyətdən çıxış üçün aşağıdakı təklifin nəzərə alınmasını zəruri sayırdı: "Sərhəd mühafizəsi üçün 150 nəfər lazımdır. Bunlardan 50-si mövcud jandarmeriya hesabına ödənilə bilər. Sonra daha 100 nəfər mühafizəçi lazımdır. Sərhəddə mal-qaranın sürülüb aparılması və qanunsuzluq hallarının artması ilə əlaqədar bizim sakinlərlə Gürcüstan sakinləri, yaxud sərhəd mühafizəçilərinin arasında böyük münaqişənin baş verməsi tamamilə mümkündür. Sözü ki, bunun qarşısı alınmalıdır, çünki əks halda belə vəziyyət ümumi sabitliyin pozulmasına gətirib çıxara bilər. Həmin mühafizə qüvvəsi sərhəddə 12 postda yaxınlıqdakı kəndlərdə ehtiyatla birlikdə yerləşdiriləcəkdir. Bu tədbirlər yaranmış çətin vəziyyətdən yeganə

əlvərişli çıxışdır. Mühafizəçilərə silah buraxılması üçün mən hərbi idarə qarşısında məsələ qaldıracağam. Onlar postlarda yerləşdiriləcəklər, bunun üçün də qəzəmlər qurulmalıdır. Həmin işlərin görülməsinə çəkiləcək xərci quberniyanın bütün əhalisindən tutmağı təklif edir və buna razılıq verməyinizi xahiş edirəm".

Zaqatala və Gəncə rayonlarının bir çox yerlərində sərhəd postlarının yaradılması o qədər də ciddi

problemlər törətmirdi. Lakin Ermənistanın kiçik fasilələrlə apardığı işğalçı müharibəyə görə müvəqqəti Qarabağ general-qubernatorluğu və Gəncə rayonunun müəyyən hissələrində sərhəd postlarının yaradılması və saxlanması qeyri-mümkün idi.

Gənc respublikanın müdafiəsinin gücləndirilməsi sahəsində yalnız qeyd edilən tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə kifayətlənilmir, qonşu dövlətlərlə qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf etdirilməsi ilə sərhədlərin mühafizəsi istiqamətində gələcəkdə onlarla birgə fəaliyyətin təşkilinə zəmin yaradılmasına çalışılırdı. 28 noyabr 1918-ci ildə Azərbaycan Respublikası və Şimali Qafqazın Dağlı Xalqlar İttifaqı Respublikası arasında bağlanan müqavilə məhz bu məqsədlərə xidmət etməli idi.

Digər bir müqavilə Azərbaycan və Gürcüstan arasında 1918-ci ilin dekabr ayının 26-da bağlanmışdır. Bu müqavilənin bağlanması müəyyən dövrdə əhalinin zəruri mallarla təminatında yaranmış problemlərin aradan qaldırılmasına, sərhədlərdən qanunsuz keçidlərin və qaçaqmalçılığın səviyyəsinin aşağı düşməsinə və nəticə etibarlı ilə hər iki respublikada ölkədaxili gərginliyin azalmasına səbəb olmuşdu. Ölkə həyatının bütün istiqamətlərində ilk quruculuq və təşəkkül proseslərinin həyata keçirilməsinə başlandı. 1918-ci ilə yekun vuran F.Xoyski həmin ilin 7 dekabrında Azərbaycan Parlamentinin açılışındakı çıxışında yeni yaradılmış dövlətin fəaliyyət prinsipləri içərisində sərhədləri mühafizə məsələlərinə də toxunmuşdur. Məlum olur ki, hökumət altı ay ərzində ölkəni anarxiya və xaos vəziyyətindən çıxarmaq üçün çox şey edib. Təsədüfi deyildi ki, bu çıxışdan iki gün sonra Bakıdakı müttəfiq qoşunların komandanlığı adından ölkədə gedən proseslərdən hərtərəfli məlumatı olan general

Tomson müştərək (koalision) Azərbaycan hökumətini Azərbaycan ərazisində yeganə yerli qanuni hökumət hesab etməsi və ona hər cür köməklik göstərəcəkləri barədə bəyanat vermişdi.

İlk aylarda cənub sərhədlərində quldur dəstələrin fəaliyyəti, casusluq məqsədi ilə ölkə ərazisinə keçilməsi halları vardı və 1919-cu ilin ikinci yarısına qədər Lənkəran qəzası və Muğanın bir hissəsi tamamilə müstəqil

respublika ərazisində sərhəd mühafizəsinin təşkili barədə qəbul etdiyi qərarla maliyyə nazirinə ən yaxın müddətdə Azərbaycanda sərhəd mühafizəsinin təşkili ilə bağlı layihəni hökumətin müzakirəsinə verilməsi tapşırılmışdı. Bu məsələnin həllinə qədər isə Azərbaycanın İranla sərhədlərinin qorunması üçün qanunvericilik əsasında Daxili İşlər Nazirliyinə Muğan hüdunda 200 nəfər atlıdan ibarət mühafizə dəstəsi yara-

dılması həvalə olunması qərara alınmışdı. Hökumətin ardıcıl söylərinə, həyata keçirilən tədbirlərin miqyasına baxmayaraq, bütün bunlar dövlətin iqtisadi, müdafiə, təhlükəsizlik problemlərinin hərtərəfli həll olunması ilə müstəqilliyinin tam etibarlı şəkildə qorunmasına zəmin yaradılması üçün yetərli deyildi və xüsusilə 1919-cu ilin iyunu ərəfəsində qəbul olunmuş qərar və göstərişlərdə bu narahatlıq daha çox əksini tapmışdır. Həm mərkəzdə, həmçinin yerlərdə həyata keçirilməsi tələb edilən bu tədbirlər kompleks xarakter daşmalı, konkret nəticələr əldə edilməsinə istiqamətlənməli idi. Azərbaycanın ciddi problemlər qarşısında olduğu bir vaxtda tərəddüdlər və ləngimələr qəti yolverilməz idi. Bunun nəzərə alınması Parlamentin tövsiyəsi ilə fəvqəladə səlahiyyətlərə malik Dövlət Müdafiə Komitəsinin (DMK) yaradılması kimi xüsusi əhəmiyyətə malik qərarın qəbul olunması ilə nəticələndi. DMK-nın ölkənin müdafiə məsələləri ilə məşğul olmaqla respublika ərazisində hərbi, müharibə vəziyyətləri elan etmək, ümumi hərbi səfərbərlik keçirmək, könüllü müdafiə dəstələri yaratmaq və s. geniş səlahiyyətləri vardı. Nazirlər Kabineti sədrinin başçılıq etdiyi bu quruma hərbi, xarici işlər, nəqliyyat, ədliyyə nazirlikləri daxil edilmişdi. DMK fəaliyyətə başladığı ikinci gün bütün respublika ərazisində hərbi vəziyyət elan etdi.

Sonrakı mərhələdə ölkənin sərhəd mühafizə qüvvələrinin yaradılması prosesi daha ardıcıl söylər və tədbirlərlə davam etdirilsə də, 1920-ci ilin aprel ayında Azərbaycanın bolşevik Rusiyası tərəfindən işğalı vahid sərhəd qoşunlarının yaradılması prosesini başa çatdırmağa imkan vermədi.

Lətif Babayev, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, ehtiyatda olan polkovnik.

İki atom bombası partlayışından sağ qurtulan yeganə adam

Hamı onu xoşbəxt adam hesab etsə də, o özünü ən bədbəxt adam sayırdı

Tsutomu Yamaguchi II Dünya müharibəsi zamanı Naqasakidə yaşayırdı. Sputnik Azərbaycan xarici mətbuata istinadən xəbər verir ki, o, avqustun 6-da bir iş üçün Xirosimaya gedir. Bir anlıq göy üzündə yumrulanan işığı görür və sonra özündən gedir.

Təxmin etdiyiniz kimi, bu vaxt Xirosimaya atom bombası atılmışdı. Onun bədənində ciddi yanıqlar əmələ gəlir və doğma şəhəri Naqasakiyə aparılaraq müalicəsinə baş-

lanılır. Bədbəxt Yamaguchi bu dəfə də ikinci atom bombası ilə qarşılaşır. O, yaralanmasa da, bədənindəki sargıları dəyişdirəcək kimsə qalmadığı üçün infeksiyadan ölmə riski yaşayır.

Amerikanın atom bombası atdığı hər iki şəhərdə olan Yamaguchi, Yaponiya hökuməti tərəfindən iki atom bombası partlayışından sağ qurtulan yeganə adam - yaşayan qurban (hibakusha) kimi qeydə alınır.

Yamaguchi sağlığında iki atom bombasından, özü də heç kəsin sağ qalmadığı şəhərlərdə xilas olmasını Müsahibəsində belə qiymətləndirmişdi:

"Allah mənim üçün bir yol tikmişdi".

"Mən heç cür başa düşə bilmirəm ki, dünya nüvə silahının əzabını niyə dərk etmir?! Onlar bu silahları niyə inkişaf etdirirlər" - deyən Yamaguchinin ailə üzvlərinin bir qismi bomba partlayışı zamanı məhv olmuşdu.

Sonradan qurduğu ailəsində isə həyat yoldaşı və övladları radiasiyanın təsiri nəticəsində yaranan xərcəngdən ölüblər. Sağ qalan qızı, nəvələri isə hələ də bu bəlanın fəsadlarından əziyyət çəkirlər. Yamaguchi möcüzə nəticəsində sağ qalsa da, həyatı boyunca radiasiya

yaraları və ağrılarla yaşayıb.

"Hamı mənə deyir ki, sən bəxtəvər adamsan ki, o bələdən sağ çıxmısan. Amma heç kəs başa düşmək istəmir ki, mən bunu yaşadığım və bunun nə demək olduğunu öz üzərimdə hiss etdiyim üçün bəlkə də dünyanın ən bədbəxt adamıyam" - deyən illər əvvəl Yamaguchi bildirmişdi.

Yamaguchi 4 yanvar 2010-cu ildə 93 yaşında dünyasını dəyişib. Xatırladaq ki, II Dünya Müharibəsinin sonlarına yaxın ABŞ Yaponiyanın iki şəhərinə - 1945-ci ilin 6 avqustunda Xirosimaya, kod adı "Little Boy" (balaca oğlan) olan bombanı, 9 avqustda isə Naqasakiyə kod adı "Fat Man" olan bombanı atıb.

Gürcü qızı azərbaycanlı yaralı əsgəri necə xilas etdi?

Döyüş yoldaşlarının əksəriyyəti həlak olur. Hərbi həkimlər yaralıları yığan vaxt onu ölümcül bilib götürmək istəməyiblər. Lakin gürcü dilini bilməsi yaralı əsgərin həyatının xilas edilməsinə səbəb olub.

İkinci Dünya Müharibəsi illəri bəşəriyyətin XX əsrdə üzləşdiyi ən ağır və dəhşətli dövr olmuşdu. Azərbaycan xalqının bu müharibədə göstərdiyi əzmkarlıq və qəhrəmanlıqlar da danılmazdır.

Azərbaycan xalqı İkinci Dünya Müharibəsində həm döyüş meydanlarında, həm də arxa cəbhədə əsl şücaət və əzmkarlıq nümunələri göstərib. Müharibə başlayandan keçən qısa müddət ərzində Azərbaycan Respublikası ərazisində 87 qırıcı batalyon, 1124 özünümüdafiə dəstəsi təşkil edilmişdi. 1941-1945-ci illərdə respublikanın 600 mindən çox oğlan və qız övladı cəbhəyə getmişdi.

Bunlardan biri də Həbibullah Kərimov olub. O, 1906-cı ildə Qax rayonunun Zəyəm kəndində dünyaya gəlib. 1939-cu ildə Ukraynanın Xarkov şəhərinə hərbi xidmətə yola düşüb. Döyüşlərin qızğın getdiyi ərazilərdə - Ukraynanın Lvov, Kiyev, Xarkov, Belorusun Minsk şəhərində, habelə Çexoslovakiyada gedən döyüşlərdə iştirak edib.

Veteranın nəvəsi Şamama Abbasova babası haqqında xatirələrini danışarkən

deyir: "Babam çox cılız, arıq və boyu balaca bir kişi olub. Buna baxmayaraq, çox çevik olub. Ona tez-tez sual verərdilər ki, necə olub, sən sağ qalmısan? O da zara-fatla deyirdi ki, boyumun balaca olması məni qoruyub. Boyum balaca olduğundan düşmən məni görmürdü".

O həm də 1941-45-ci illərdə Moskva ətrafında gedən döyüşlərdə iştirak edib. H.

Kərimovun digər nəvəsi Kərim Kərimov isə babası haqqında bunları danışır: "Babam uzun illər kəndin meşəbəyisi olub. Babamın ömrü at belində keçib. O, dünyasını dəyişəndə mənim səkkiz yaşım var idi. Babamın bədənində qəlpələr vardı. Lakin o, ömrünün sonuna kimi at çapdı, bizim kəndin meşəbəyisi oldu".

O dövrdə neçə-neçə Azərbaycan ailəsinə "qara kağız" gəlirdi. Lakin bunlardan bəziləri xoşbəxtlikdən yanlış olurdu. 1945-ci ilin may ayında Həbibullah Kərimovun da evinə "qara kağız" gəlir.

"Nənəm Gülər xanım babam üçün yas saxlayırdı. Bir il keçəndən sonra bir çapar kəndə gəlir və babamın sağ olduğunu nənəmə deyir. Nənəm inanmır. Necə ola bilər, sabah onun ölümündən 1 il keçir", - danışır mərhumun nəvəsi.

1946-cı ilin may ayında Həbibullah Kərimov evə dönür. "Babam müharibəyə gedəndə 3 övladı olub. Onda kiçik qızı, bibim Təbiət qundaqdakı körpə olub.

Babam müharibədən qayıdanda Təbiət bibim artıq 7 yaşın içində olub. Xeyli müddət babamı yad adam bilib, ona əmi deyirmiş. Anasına da tez-tez deyirmiş ki, bu kişi getsin bizdən. Çünki babam müharibədən qayıdanda üzünü tanınamaz hala düşmüşdü. Hər yerində şıraqlar var idi. Təbiət bibim də buna görə ondan qorxurdu", - deyir K. Kərimov.

Onun sözlərinə görə, döyüşdən sonra əraziləri minalardan təmizlənen vaxtı babası minaya düşür və ölümcül yaralanır: "Döyüş yoldaşlarının əksəriyyəti həlak olur. Hərbi həkimlər yaralıları yığan vaxt bir gürcü babama baxıb gürcü dilində deyib ki, "bu, onsuz da öləcək, bunu götürməyə". Babam gürcü dilini çox gözəl bilirdi. Gürcü dilində deyib ki, "şilo məni də götür, mən sağam, özümü pis hiss etmirəm". Onun gürcü dilində danışdığını eşidən gürcü şefqət bacısı həkimə deyir ki, "bu ki, bizimkidir, sağdır, nə olar, onu da götürək". Beləcə gürcü qızı babamı xilas edir".

Qeyd edək ki, mərhum veteran, şəxsi heyətinin 92%-ni Azərbaycan türklərinin təşkil etdiyi 416-cı diviziyada xidmət

edib. Brandenburq darvazası üzərinə bayraq sancan əsgərlərdən biri olub. Həmin anın şəkli son vaxtlara qədər H. Kərimovun evində dursa da, təəssüf ki, sonra yoxa çıxıb. Nəvələri ehtimal edirlər ki, həmin şəkli valideynləri rayon qəzetində dərc edilmək üçün veriblər, amma o şəkil qayıtmayıb.

Repressiya aparatını "əridən" sevgi

La Fayetdən Murğuzallıyadək uzanan yol, yaxud tarixə bələdçilik edən qadın...

Son illər İmişlinin Murğuzalı kəndindəki bir həyat qapısı tez-tez döyülür. Bura həm Bakıdan, həm də Fransa, İran və başqa xarici ölkələrdən gələnələr olur. Azərbaycanın bu ucqar yaşayış məntəqəsində sadə həyat yaşayan qadın, artıq ulduza çevrilib. Barəsində xeyli məqalələr dərc olunub, verilişlər hazırlanıb, kitab yazılıb, film çəkilib.

"Atam italyan, anam isə fransız olub"

Qəhrəmanımızın doğum tarixi və yeri, eləcə də valideynlərinin kimliyi Monako bələdiyyə idarəsi tərəfindən tərtib edilən şəhadətnamədə dəqiqliklə qeyd olunub: "4 iyul 1928-ci ildə Monakonun "Prince Albert" xəstəxanasında, saat 19.30-da İvon Botto adlı, cinsi qadın olan bir uşaq doğulub. Atası Jan Botto İtaliyada anadan olub, 38 yaşı var, fəhlədir. Anası Mari Anais Chatillard Parisdə anadan olub, 31 yaşı var, oteldə xadimədir".

İvonun atası İtaliyada yaradılan Kommunist Partiyasının fəal üzvü olub. Mussoloninin faşist partiyası hakimiyyətə gələndən sonra o, gözlənilən təqib və təhlükələrdən yayınmaq üçün bir müddətlik ölkəsini tərk etməli olub. Fransanın Annesi şəhərində özünə sığınacaq tapan Jan, barda işləyən, himayəsində 1 yaşlı oğlu olan dul qadınla ailə qurur.

Həyat şəraiti çətin olduğundan, onlar bir müddət Monakoda yaşayırlar. İvon da elə burada olarkən doğulub. 1931-ci ildə Botto ailəsi Fransanın Passi şəhəri yaxınlığındakı La Faye kəndinə köçür.

"Mən çox yaxşı ibtidai təhsil almışdım. Parisə gedib ali təhsil almağıma valideynlərim razı olmadı. 1943-cü il, müharibənin ən şiddətli dövrü idi...", - deyir.

İkinci Dünya Müharibəsində Fransa eyni vaxtda həm Almanyanın, həm də İtaliyanın hərbi müdaxiləsinə məruz qalmış, ölkə parçalanmışdı. Bottoların yaşadığı Ot-Savua departamentinə əvvəlcə italyan, ardınca isə alman ordusu daxil olub.

İvon nənə küçələrindən keçən hərbi maşınları, əsgərlərin bostanlarından tərəvəz yığmağını indi də xatırlayır: "Belə şəraitdə də idarə və müəssisələr, məktəblər, kinoteatrlar, dükanlar işləyirdi. Hərbiçilərin dinc əhali ilə işi yox idi. Yalnız partizanlara kömək edənlərə, onları evində gizlədənlərə

divan tutulurdu".

Bu dövrdə yaranan, Alp və Mon Blan dağlarında düşərgə quran, Böyük Britaniya hökumətinin silah-sursatla, yerli əhalinin isə qida ilə təchiz etdiyi Milli Müqavimət Hərəkatının sıraları genişlənməkdə idi. Fransız partizanların arasında faşistlərin əsir düşərgələrindən qaçmış xeyli sayda əcnəbi, o cümlədən azərbaycanlılar da vardı. 16 yaşlı qızın ağına da gəlməzdi ki, bircə il sonra bu partizanlardan biri onun həyatını büsbütün dəyişəcək.

Həmin partizanın Fransa torpağına gəlib çıxmasının da qəribə tarixçəsi var. Şəmməd Şirməmmədov 1921-ci ildə İmişli rayonunun Murğuzallı kəndində doğulub. 1939-cu ilin mayında hərbi xidmətə çağırılıb. Evə yollanacağı gün - iyu-

nun 22-də müharibə başlayır və onun xidmət etdiyi Rava Ruska şəhəri almanlar tərəfindən tutulur. Bir müddət o, əsir düşərgəsində saxlanılır.

Almanlar sovet torpağından çıxarılmaya başlanılarda əsirlər başqa yerə köçürülür. Şəmməd və daha bir neçə azərbaycanlının daxil olduğu "325-ci düşərgə"dəki əsirlər 1944-cü ilin fevralında qatarla İtaliyaya yola salınır.

Amma azərbaycanlılar, habelə daha bir neçə fransız və belçikalı əsir aparıldıqları vaqondan deşik açaraq Fransa ərazisində özlərini hərəkətdə olan qatardan yerə atırlar. Bir neçə gün sonra onlar fransız partizanlarla rastlaşır və Müqavimət Hərəkatının tərkibində faşistlərə qarşı vuruşa başlayırlar.

Sevginin dili olmurmuş...

İvon-nənə tanışlıqları barədə danışır: "Müharibə bitəndən

sonra Şəmməd, həmkəndlisi Ayaz və daha 6 nəfər bizə yaxın olan silah zavodunda işə düzəlmişdi. Atam da bu zavodda işləyirdi. Bir gün onları evimizə qonaq dəvət etdi. Şəmmədlə tanışlığımız da buradan yarandı".

Bundan sonrakı vaxtlarda da keçmiş partizanlar tez-tez bu evin qonağı olurlar. Nənə deyir ki, ölkələrinin azadlığı üçün

gözləyirlər.

"Düz 55 vaqon dolusu adam idi. Moskvaya çatan kimi bir neçə nəfər istisna olmaqla, onların hamısı sürgün olundu. Əsir düşmüş, başqa ölkədə sığınacaq tapmış adamlara xain kimi yanaşırdılar".

İvon nənə deyir ki, onun ərinə də Sibirə sürgün edəcəklərmiş. Amma gənc qadın sovet komissarına yalvarıb ərinin buraxılmasını, bu mümkün olmazsa, onunla bir yerdə sürgünə göndərilməyini xahiş edib. Bu böyük sevgi totalitar rejimin repressiv aparatını da susdura bilib - onlar sərbəst buraxılıblar.

Sovet hökuməti ananın qızı ilə görüşünə icazə verməyib

Demə görə gələcək günlər qabaqda imiş. Gənc qadın sanki sehri xalat geyinib bir əsr keçmişə düşmüşdü. Qaradonlu dəmir yolu vağzalından Murğuzallı kəndinə kələ qoşulmuş araba ilə gedirlər. Kərpicdən tikilən, döşəməsi olmayan, çıraqla işıqlandırılan, çır-çırpı ilə qızdırılan bir evdə yaşamağa başlayırlar.

"Şəmməd kənddə həkim, xəstəxana olmama səbəbindən öldü. Qəfil özünü pis hiss etdi. Heç bilmədik dərdi nədir. Vəziyyəti ağırlaşanda qohumları onu ən yaxında olan həkim-xanaya apardılar, iki gün sonra cənazədə qayıtdı", - İvon nənə danışır.

Yad yerdə bir yaşlı uşaqla tək qalan qadın öz ölkəsinə qayıtmaq istəyir. Amma onun qarşısında şərt qoyulur: "Uşağı özünə apara bilməzsən. Çünki o, sovet vətəndaşıdır".

Ana övladından ayrımaq istəmir və bu ölkədə yaşamaq olmur. Onu qarşıda məşəqqətli illər gözləyirdi: "Məktəbdə xadimə işinə düzəlmişdim. Eyni vaxtda kolxoza üzv olub pambıq becərirdim. Məktəbdə, sahəyə də uşaqla gedirdim. Aclıq illəri idi, doyunca yeyəcək qədər çörəyimiz olmurdu. İçməli suyu çaydan güyümlə kürəyimizdə daşıyırdıq".

İvon nənənin deməsinə görə, anası onu görmək üçün bu ölkəyə gəlmək istəyib, dəfələrlə sovet rəhbərliyinə müraciət edib. Amma ölkənin sirri dağılmasın deyə ananın qızı ilə görüşünə icazə verilməyib: "Biz yalnız məktublaşa bilirdik, şəkil çəkdirib bir-birimizə göndərdik. Anam "posilka"da uşağım üçün geyim, oyuncaq əşyalar, məktəb ləvazimatları və kitablar göndərirdi. Deyim ki, ayaqda qalmağında bu yardımlar böyük rol oynayıb".

İvon nənə 1964-cü ildə atasının, 1978-ci ildə anasının, 1989-cu ildə isə qardaşının ölüm xəbərini aldığı söyləyir: "Bu xəbərlərin hamısı məktubla bildirilib. Ailə üzvlərimin heç biri ilə görüşmək mənə müəssər olmadı. Doğulduğum yerə ayağım bir də 66 ildən sonra - 2011-ci ilin oktyabrında dəydi".

Şəmmədin ölümündən 4 il sonra İvon xanım mərhum ərinin əmisi oğlu Şirməmmədlə ailə qurub və ondan da 6 uşağı olub. 2015-ci ilin martında həmin əri də vəfat edib. İvon nənənin 7 övladı, 30 nəvəsi və 28 nəticəsi var. Nəvələrindən biri - Rəmziyyə Şirməmmədova, nənəsinin barəsində çəkilən

filmdəki yeniyetməlik illərinin rolunu ifa edib.

O, bura gələn vaxtdan müsəlmanlığı qəbul etdiyini deyir: "Biz kəndə gecə gəlib çıxmışdıq. Səhər açılan kimi mənə axundun yanına apardılar, müsəlmanlığı qəbul etdim və şəriət qaydalarına uyğun kəbinimiz kəsildi. Hətta adıma da

dəyişdirib "Aminə" qoymuşdular. Amma bu adla çağırılan olmadı mənə".

Ailə üzvləri deyirlər ki, daha çox onun duası eşidilir, nəziri qəbul olunur. Buna görə də işi düyünə düşənlər "Allahın əziz bəndəsinin" üstünə qaçırlar.

Nənə burada 4 dəfə ev tikdiklərini bildirir. Sonuncu evləri 2010-cu ilin təbii fəlakətində qəzalılı vəziyyətə düşdüyündən dövlət hesabına yenisi ilə əvəzlənib.

Torpaq torpağa qarışib

İvon nənə Fransaya səfərindən qayıdanda özü ilə torpaq gətiribmiş. Amma onu evdə çox saxlamayıb: "Dedilər bunun düşər-düşməzi olar. Bir də istəmədim ki, doğma torpağım da bağlı yerdə, əsir kimi qalsın. Töküm həyəətə, torpaqlarım bir-birinə qarışdı...".

Ayaz Yaşilyarpaq

Onun xidmətləri danılmazdır

Əli Quraban oğlu Babayev 1962-ci ildə Şəmkir rayonunun Zəyəm qəsəbəsində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. O, 1978-ci ildə orta məktəbi bitirib sovet ordusunda xidmətə çağırılmışdır. Həmin ildə Belarusiyanın Vitebsk şəhərində yerləşən hərbi hissədə altı ay müddətində təlim keçdikdən sonra 1979-cu ilin dekabr ayında Əfqanıstana göndərilir. O, Əfqanıstanın Samanqan əyalətində yerləşən tank alayında xidmət edir. Bir sıra mühüm döyüş tapşırıqlarının icrasında iştirak etmişdir. 1980-ci ilin avqustunda döyüş zamanı ağır yaralanmış, Özbəkistanın Termez şəhərində hərbi hospitalda 4 ay müalicə almışdır. Əli Babayev II dərəcəli Əfqanıstan müharibəsi əlili kimi ordudan tərxis edilmiş-

nəzərə alınaraq diqqət mərkəzində olmağı bacarmışdır. Bütün bunlara görə Rusiya Federasiyası tərəfindən 2015-ci ildə II dərəcəli "Vətənə xidmətə görə", 2017-ci ildə isə I dərəcəli "Vətənə xidmətə görə" ordeni ilə təltif edilmişdir. O həmçinin respublikamızın və eləcə də Rusiya Federasiyasında bir sıra mükafatlara layiq görülmüşdür.

Əli Babayev Azərbaycan Respublikası "Beynəlmiləlçi Əlil Döyüşçülər" Fondunun sədr müavini kimi, Azərbaycanın müstəqilliyi və inkişafı üçün əlindən gələn köməkliliyi dövlətimizdən əsirgəməyərək ictimai fəaliyyətini davam etdi-

Ənənəvi olaraq hər il iştirak etdiyi Moskvada keçirilən Böyük Vətən müharibəsinə həsr edilmiş yürüşdə iştirak edir, vətənimizi layiqincə təmsil etməyi bacarır.

O həmçinin Müstəqil Dövlətlər Birliyi Hökumət Başçıları yanında Beynəlmiləlçi-Döyüşçülərin işi üzrə Komitəsinin sədrinin Zaqafqaziya üzrə köməkçisi vəzifəsinə təyin edilmişdir. Zaqafqaziya respublikalarında veteranlara diqqət və qayğının yüksəldilməsi istiqamətində daim əlindən gələni edir.

Əgər işğal olunmuş torpaqlarımızın işğaldan azad olunması istiqamətində sülh danışıqları nəticə verməzsə, Əli Babayev Ali Baş Komandan İlham Əliyevin əmri ilə səfərbər olaraq əbədi və əzəli torpaqlarımızı azad etmək üçün döyüşə qatılmağa hazırıdır. Bu gün Əli Babayev kimi müharibə veteranları böyüməkdə olan gənc nəsilin hərbi vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi üçün örnək olmalıdırlar.

Süccəddin Ağa oğlu Seyidov

Kapitan, 63-cü qvardiya top briqadasının kimya xidmətinin rəisi.

1912-ci ildə Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində anadan olmuşdur.

1941-ci ilin sentyabr ayından cəbhədə xidmət etmişdir. 1941-1943-cü illərdə taborun kimya xidmətinin rəisi olmuş və eyni zamanda atıcı bölyün komandiri vəzifəsini icra edərək döyüşlərdə birbaşa iştirak etmiş üç dəfə yaralanmışdır. 1943-1945-ci illərdə isə briqadanın kimya xidmətinin rəisi təyin edilmişdir. Moskvanın müdafiəsində, Macarıstanda və Avstriyada gedən döyüşlərdə xüsusi ilə fərqlənmiş "Şüccəətə görə" medalı və "Qırmızı Ulduz" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

1991-ci ildə Bakıda vəfat etmişdir.

Nadir Abutalıb oğlu Nağıyev

Qvardiya leytenantı, taqım komandiri, 92-ci qvardiya atıcı diviziyasının 280-ci alayı.

Nadir Nağıyev 1922-ci ildə Səlyan rayonunda anadan olmuşdur. Bakı hərbi məktəbini bitirmişdir. 08.12. 1942-ci ildə Stalinqrad istiqamətində

gedən döyüşlərdə döş nahiyəsindən ağır yaralanmışdır. 28.09.1943-cü ildə Dnepr çayını keçərkən ikinci dəfə yaralanmışdır. 23.02.1944-cü ildə isə Ukraynada Krivoj Roq uğrunda gedən döyüşlərdə həlak olmuş komandirini əvəz edərək düşmən mövqelərinə uğurlu hücum rəhbərlik etmişdir. "Şüccəətə görə" medalla və müstəsna qəhrəmanlığına görə zabitlər üçün ən yüksək mükafatlardan olan "Aleksandr Nevski" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

dir. Əfqanıstanda göstərdiyi xidmətlərə görə III dərəcəli Vətənə xidmətə görə ordeni ilə təltif edilmişdir.

Əli Babayev müharibədən sonrada daim öz silahdaşlarının yanında olmuş, Əfqanıstan müharibəsi veteranlarının problemlərinin həll edilməsində, onların sağlamlığının bərpa edilməsində əlindən gələni əsirgəməmişdir. Bu xidmətlərini

rir. Gənclərdə vətənpərvərlik ruhunun aşılmasına yaxından köməklik göstərir və tez-tez döyüş bölgələrinə vətənimizin keşiyində duran əsgərlərimizlə görüşlər keçirir. Rusiyada və digər MDB ölkələrində iştirak etdiyi tədbirlərdə Azərbaycan həqiqətlərinin çatdırılmasında, Ermənistanın işğalçı dövlət kimi tanılmasında söylərini əsirgəmir.

Şəhid ailələri və müharibə əlilləri dövlət qayğısından kənarda qalmamalıdır

Azərbaycan Respublikası «Beynəlmiləlçi Əlil Döyüşçülər» Fondu, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə dəstəyi ilə, Şirvan şəhərində “Şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin tibbi-sosial problemlərinin həllinə dəstək mərkəzinin yaradılması” layihəsində nəzərdə tutulmuş “Şəhid ailələrinə və müharibə əlillərinə dövlət qayğısı” mövzusunda iclas keçirilmişdir.

İclasda Şirvan şəhər İcra Hakimiyyətinin İctimai-siyasi və humanitar məsələlər şöbəsinin, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Şirvan şəhər idarəsinin, Dövlət Sığorta Kommersiya Şirkətinin Şirvan şöbəsinin, Şirvan şəhər Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun, Şirvan şəhər Mərkəzi Xəstəxanasının, QHT rəhbərlərinin, Qarabağ müharibəsi şəhid ailələri, Əfqanıstan, Qarabağ

müharibəsi veteranları və Çernobil əlilləri iştirak etmişdirlər.

Tədbirdə «Beynəlmiləlçi Əlil Döyüşçülər» Fondunun sədri Sərraf Oruc, Şirvan şəhər İcra Hakimiyyətinin İctimai-siyasi və humanitar məsələlər şöbəsinin əməkdaşı Adəm Hüseynov, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Şirvan şəhər idarəsinin rəisi, polkovnik-leytenant Rəfət Abdullayev, Şirvan şəhər Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun müdürü Nazim Hüseynov və digərləri çıxış etmişdirlər.

Çıxışlarda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün müdafiəsində, Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş soydaşlarımızın ailələrinin, Əfqanıstan, Qarabağ müharibəsi əlillərinin və Çernobil qəzasında sağlamlıqlarını itirmiş şəxslərin tibbi reabilitasiyası və sosial müdafiəsi “Şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin tibbi reabilitasiyası və sosial müdafiəsi” haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununa əsasən aidiyyəti dövlət idarələri tərəfindən təmin olunmasının və onların hər birinin sosial təminatının günü-gündən yaxşılaşdırılmasının vacibliyi qeyd edilmişdir.

Həmçinin tədbir iştirakçıları “Şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin tibbi-sosial problemlərinin həllinə dəstək mərkəzinin yaradılması”

layihəsini müsbət qiymətləndirdilər və layihənin icrasına görə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasına və Azərbaycan Respublikası «Beynəlmiləlçi Əlil Döyüşçülər» Fonduna öz təşəkkürlərini bildirdilər.

İclasda şəhid ailələrinə, Əfqanıstan, Qarabağ müharibəsi və Çernobil əlillərinə “Şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin tibbi və sosial hüquqları” haqqında maarifləndirmə kitabları paylandı.

Tədbir şəhid ailələrinin, Əfqanıstan, Qarabağ müharibəsi və Çernobil əlillərinin tibbi-sosial məsələləri və sığorta-pul vəsaitləri ilə təmin edilməsi barəsində suallara aydınlıq gətirilməsi ilə yekunlaşdı.

Azərbaycan Respublikası «Beynəlmiləlçi Əlil Döyüşçülər» Fondunun Mətbuat xidməti

Müharibə xatirəsini 70 il sonra qaytardı

Hazırda bayraqda imzası olan 7 nəfərin sağ olduğu müəyyən edilib.

Amerikalı 93 yaşlı Marvin Strombo II Dünya Müharibəsi zamanı ölmüş bir yapon əsgərinin üzərindən götürüldüyü bayrağı 73 il sonra yaxınlarına vermək üçün Yaponiyaya gedib.

O, bayrağı 1944-cü ildə Saipan müharibəsi zamanı ölmüş bir yapon əsgərinin üzərindən götürən Strombo illərlə üzərində imzaların olduğu bayrağın sahiblərini axtarmaqla məşğul olub. Ancaq onun cəhdləri hər zaman nəticəsiz qalıb.

İnternet dövrü başladıqdan sonra isə yenidən axtarışa başlayan Strombo bayrağın Tokionun 340 km qərbində bir kənddən olan Yasue Sadaoya aid olduğunu müəyyən edib. Əsgərə uğur gətirmək üçün verilən bayrağın üzərində 180 nəfər yaxının imzası olub.

Marvin Strombo II Dünya Müharibəsi zamanı ölmüş bir Yapon əsgərinin üstündən götürüldüyü bayraq

Hazırda bayraqda imzası olan 7 nəfərin sağ olduğu müəyyən edilib.

Gizli bunkerlər açıldı

Hərbi obyektlər ictimaiyyət üçün açıq elan edilib. İsveçrədə İkinci Dünya Müharibəsi zamanı bunkerlərin və bomba saxlanılan yerlərin böyük şəbəkəsi yaradılıb. Hitlerin hücumunun qarşısını almaq məqsədilə salınmış bu bunkerlərin sayı səkkiz min olub.

İsveçrə hökuməti "soyuq müharibə" illərində həmin prosesi nəinki dayandıraraq, əksinə daha da inkişaf etdirərək yeniləri tikib. XX əsrin axırlarına yaxın həmin proses dayandırılıb və hərbi obyektlər ictimaiyyət üçün açıq elan edilib.

Respublika Veteranlar Təşkilatının Rəyasət heyəti və Nərimanov Rayon Veteranlar Təşkilatının kollektivi Təşkilatın üzvü, hüquq elmləri doktoru Fazil Hacıyevi 70 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, ona cansağlığı, fəaliyyətində uğurlar arzulayırlar.

Allah rəhmət eləsin

Respublika Veteranlar Təşkilatının Rəyasət heyəti Lənkəran şəhər Veteranlar Təşkilatının sədri, II Dünya müharibəsi iştirakçısı

Cahangir Məmmədovun

vəfatından kədərləndiyini bildirir, ailəsinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Masallı Rayon Veteranlar Təşkilatının kollektivi Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısı Quliyev Simran Şirin oğlunun həyat yoldaşı

Ürfət xanımın

vəfatından kədərləndiyini bildirir, ailəsinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Nərimanov Rayon Veteranlar Təşkilatının sədri Alı Hüseynov və Təşkilatın kollektivi Sənan Həniyə oğlu Quliyevin

vəfatından kədərləndiyini bildirir, ailəsinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

Əziz oxucular, “Azərbaycan Veterani” qəzeti üçün abunə yazıla bilərsiniz!

Qəzetimizə abunə olmaq üçün:

Hesab nömrəsi

AZ331BAZ38090019442437115209

6 aylıq abunə haqqı - 7.5 AZN

1 illik abunə haqqı - 15 AZN

Qeyd: Əziz və hörmətli oxucular, “Azərbaycan Veterani” qəzetinə abunə olmaq üçün “Azərbaycan Veteranı” ASC şöbəsinə, poçtlara, Müharibə, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatına və Təşkilatın rayon şöbəsinə müraciət edə bilərsiniz.

Əlaqə telefonları: (012) 440- 21-08 (012) 497- 63-58 (111)

Baş redaktor
Ülvi İBRAHİMLİ

Qəzet Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatda alınıb.
Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Veteranlar Təşkilatının Rəyasət Heyəti

“Azərbaycan Veteranı” qəzeti.
VÖEN: 1701285981
verilmə tarixi - 23.11.2011

Ünvan: Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Kəvərçin küçəsi, 34
Əlaqə telefonu: 012 440-21-08
e-mail: az.veteran@mail.ru
Dövlət qeydiyyat nömrəsi - 3486
Dövlət qeydiyyat tarixi - 19.10.2011

Qəzet ayda iki dəfə “Azərbaycan Veteranı” qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılır, səhifələrin və “Veteran Nəşriyyatı” mətbəəsində nəşr olunur.

Qiyməti 60 qəpik

Tiraj: 1250